

Joaquim Garriga Riera

PAU VERRIÉ, COMPANYY, MESTRE I AMIC¹

Ens reuneix el record viu d'en Pau Verrié, l'amic, el company, el mestre. La seva trajectòria vital —afortunadament llarga i intensa, lúcida i esperançada fins a l'últim alè—, tots nosaltres l'hem coneguda des de perspectives diferents. No només per raó de les experiències diferents que n'hem tingut —i de l'edat que teníem, i dels punts de vista diferents de cadascú—, sinó també, o sobretot, per raó del mateix Pau, per raó de la gran varietat dels interessos que el van moure, de les activitats a què es dedicà, i de la passió i la determinació amb què ho va fer. Costaria de primfilar o d'acotar d'una manera precisa quina era la «professió» o l'«ofici» d'en Pau Verrié. Ell mateix, quan li feien dir què es considerava, si un arxiver, o un museòleg o gestor del patrimoni històric i artístic, o un arqueòleg, o un historiador de l'art, o bé un docent, un editor, un activista cultural, un polític..., defugia les classificacions gaire estrictes amb un estirabot com ara «he acabat considerant-me un "amateur"!». De fet l'encertava, perquè en Pau era o havia estat tot això, i més, i s'hi havia dedicat amb una convicció i un entusiasme d'autèntic «amant». Els que avui hem vingut a l'Acadèmia, a més de recordar-lo com a acadèmic, volem celebrar també la fortuna d'haver-lo tingut durant molts anys, en alguna d'aquestes dedicacions: company, mestre, amic.

Costa de resumir, en les poques paraules que caben en un recordatori com el d'avui, l'ingent itinerari vital d'en Pau Verrié sense mutilar la seva esplèndida arborescència. Però entre tots els que l'evocarem, potser podrem esbossar-ne un perfil prou enraonat. Jo voldria encetar-lo amb una vista més enfocada en les seves arrels, que ell sempre recordava amb afecte i explicava amb fruïció. Va néixer a Girona el 24 d'agost de 1920 (al carrer de l'Albereda, precisava), però va créixer a Llagostera, on havien destinat el seu pare, que era funcionari de Correus. Venia de Sant Feliu de Guíxols i en Pau el descrivia com un home particular, que havia estudiat al Semi-

¹ Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, 15 de març de 2017. Sessió pública d'homenatge a l'acadèmic Frederic-Pau Verrié i Faget (24 d'agost de 1920 —11 de febrer de 2017).

nari de Girona i que, a més de fer-hi grans amics com en Joaquim Carreras i Artau, hi havia adquirit una notable cultura clàssica que el portà a subscriure's des del primer moment a la col·lecció «Bernat Metge», i a llegir i estudiar amb fascinació els autors clàssics tota la vida —va viure 96 anys, com el mateix Pau fill—. L'afecció d'en Pau per la cultura clàssica no podríem deslligar-la del context «noucentista» de la seva adolescència i joventut a Barcelona, però la familiaritat i el gust li venien de família: diguem que de la «Bernat Metge» del seu pare.

El 1930, la família Verrié deixà Llagostera per instal·lar-se de manera definitiva a Barcelona. En Pau va cursar el batxillerat a l'Institut Balmes —el seu professor de filosofia era l'«amic» Joaquim Carreras i Artau—; i simultàniament, als vespres, estudià a l'Escola Massana que aleshores dirigia l'escultor gironí Jaume Busquets, també conegut del seu pare. En Pau recordava amb molt d'afecte l'Escola Massana, però sobretot parlava amb un respecte i admiració enormes de les lliçons d'Història de l'Art, que considerava d'altíssim nivell, del seu professor l'arquitecte Josep-Francesc Ràfols; i més d'un cop va confessar que el desig de dedicar-se a la història de l'art li havien suscitat aquelles formidables i entusiasmadores classes de Ràfols.

El curs 1937-1938, en plena Guerra Civil, Pau Verrié començà la llicenciatura en la primera Universitat Autònoma de Barcelona, amb professors com ara Ferran Soldevila, Carles Riba i Pompeu Fabra, entre d'altres, que esmentava amb orgull. En paral·lel, estudià Paleografia a la Casa de l'Ardiaca amb l'arxiver Lluís Camós —de Palamós: un altre amic del seu pare—; a la Casa de l'Ardiaca, igualment, hi freqüentà el seminari sobre pintura i art medievals organitzat per Agustí Duran i Sanpere. En el marc d'aquest seminari, Verrié i el seu company de curs Joan Ainaud de Lasarte —company d'interessos i feines durant dècades, i amb qui acabà establint vincles familiars— van començar un treball de gran ambició sobre la pintura gòtica de la catedral de Barcelona. El treball, interromput igual que els mateixos estudis universitaris l'abril del 1938 per la mobilització bèl·lica, van enllestir-lo al cap d'uns anys, el 1942 (bé que ha restat inèdit). La relació de Pau Verrié amb el seu mestre Duran i Sanpere, contínua i ben aviat derivada en col·laboració —d'entrada al Servei de Salvaguarda d'Arxius—, es prolongaria al llarg de molts anys i seria decisiva no tan sols en la seva formació, sinó també en els seus exordis professionals.

La mobilització el va portar al front i ben aviat, el maig del mateix 1938, en el combat del cap de pont de Balaguer, resultà ferit per l'impacte d'un obús. Els mesos de convallescència a l'hospital de Girona, va aprofitar-los per escapar-se a l'Arxiu de la Catedral a investigar els documents sobre la qüestió de la construcció de la volta única, amb les consultes de

1386 i de 1416, prèvies a la decisió del bisbe Dalmau de Mur. (El treball, completat el 1942 i romàs inèdit, va presentar-lo a la Societat Catalana d'Estudis Històrics i va acabar en mans d'estudiosos amics de Girona.)

El curs 1939-1940, a la fi de la guerra, reingressà a la Universitat de Barcelona —va ser alumne de Lluís Pericot—, per acabar la llicenciatura de Filosofia i Lletres el 1944. Ja abans de concloure-la, Pau Verrié i el seu company Joan Ainaud, per indicació d'Agustí Duran i Sanpere, havien establert una estreta col·laboració amb Josep Gudiol i Ricart a l'Institut Amatller d'Art Hispànic, fundat el 1942. De seguida, la col·laboració donà fruits espectaculars: la publicació conjunta d'Ainaud, Gudiol i Verrié, *La Ciudad de Barcelona (Catálogo monumental de España)*, el 1947. Sorpren i admira comprovar que l'original d'aquesta obra, una recerca colossal i encara avui imprescindible, ja estava enllestit i tramès a l'Instituto Diego Velázquez de Madrid el 1944! El *Catálogo* és potser el primer resultat, el més emblemàtic, de la dedicació que seria constant de Pau Verrié al patrimoni historicoartístic, en la majoria dels seus vessants: de l'estricta investigació a la gestió directa, a la docència, a la difusió i divulgació, a la promoció institucional, a l'activisme professional... No insisteixo més en aquesta dedicació, que en Pau mantenia vigorosament encara el desembre passat —en l'acte del Servei per a la Protecció del Patrimoni Arquitectònic Català (SERPPAC) a Montserrat—, perquè serà objecte d'una pròxima intervenció. Igualment, i per la mateixa raó, ara deixo de banda l'ocupació tan fonamental de Pau Verrié en l'Arxiu Històric de la Ciutat, al costat d'Agustí Duran i Sanpere, i successivament al Museu d'Història de la Ciutat, a la museografia i al món dels museus (amb afortunades incursions en l'arqueologia paleocristiana i clàssica).

Pel que fa a la dedicació de Pau Verrié a la història de l'art, volem esmentar que ha publicat monografies i estudis —bé que no tants com hauríem volgut— sobre conjunts monumentals, sobre pintura gòtica, sobre artistes medievals i moderns, etc. I caldria subratllar la celebrada iniciativa editorial de l'*Art Català*, publicada per Aymà (2 vols. 1957, 1961), que havia dissenyat i conduït realment en Pau, malgrat que hi figurés la direcció de Joaquim Folch i Torres. Reservem un accent particular per destacar la seva prolongada i fecunda docència universitària, a la Universitat Autònoma de Barcelona (1968-1972) i sobretot a la Universitat de Barcelona (1967-1980), on col·laborà amb el Dr. Santiago Alcolea en la creació del Departament d'Història de l'Art i en el disseny del pla d'estudis (1973). El seu pas per la Universitat ja serà comentat amb l'amplitud i el detall adients en la intervenció següent. Ara només deixeu-me dir que som molts els que recordarem les seves classes, impregnades d'una finor proverbial i també d'una complicitat intel·lectual i humana que transcendia el mer

tracte acadèmic i en feia un que el convertia en amic, a més de mestre. Els seus viatges constants a Itàlia —als quals no era aliena la companya Marina Lavers— facilitaven un transvasament d'idees, d'informacions i punts de vista, i de llibres, que encara trigarien a arribar a les aules i a la biblioteca de la Universitat i que a nosaltres ens resultaven preciosos, i a alguns potser decisius i tot: per exemple, vèiem per primer cop, comentàvem a classe i ens deixava endur a casa obres com l'edició italiana de la monumental *Literatura artística* de Julius Schlosser (1964), o de l'emblemàtic text d'Erwin Panofsky, *La perspectiva com a «forma simbòlica»*, amb la nota de Marisa Dalai (1961).

El vessant d'editor i d'activista cultural de Pau Verrié, molt primerenc, ja apareix el 1943 amb la publicació clandestina de la primera edició de les *Elegies de Bierville* de Carles Riba. Igualment es manifestà a la trista universitat de postguerra amb la creació del cercle clandestí de debats «Miramar» (1943-1947), amb Maurici Serrahima, Josep Benet, Alexandre Cirici, Anton Cañellas, Frederic Rahola, Miquel Tarradell, etc. Tot seguit, amb alguns d'altres —com ara Josep Palau i Fabre i Joan Triadú—, fundà i edità la revista *Ariel* (1946-1951), «una aventura cultural en la clandestinitat» que ell mateix explicà àmpliament en el seu discurs d'ingrés a aquesta Acadèmia de Belles Arts l'any 2002. Més endavant inicià la sèrie dels «Llibres de la Llettra d'Or», per publicar el premi literari homònim que també havia contribuït a crear (1956); el 1960 va publicar-hi *La pell de brau* de Salvador Espriu.

Deixem de banda el paper d'activista polític de Pau Verrié i el seu pas pel Partit dels Socialistes de Catalunya, que podran explicar els qui el coneguin bé, però almenys s'ha de recordar que participà en la fundació del Moviment Socialista de Catalunya (1946) i que per accions lligades a la militància al partit fou detingut i processat (1953). Per represàlia, acabà apartat de l'Arxiu Històric de la Ciutat i privat de tots els càrrecs i col·laboracions institucionals —inclosa la ràdio, les classes a l'Escola Massana, etc.—, fins al 1962. Prové d'aleshores la creació de les «Edicions Salve» (1957), des d'on va publicar en format de postal i distribuir principalment per França i Alemanya, segons deia, quasi un milió de reproduccions d'obres d'art, sobretot d'art català medieval —bé que també d'altres llocs, com les pintures d'Altamira—. El 1963 fou reintegrat als seus càrrecs, a l'Arxiu i després al Museu d'Història de la Ciutat, i va reprendre les activitats museístiques, i també la docència. Afegim només un esment general al fet que Pau Verrié va ser membre de moltes institucions científiques i acadèmiques, del nostre país i de fora; que va cobrir càrrecs de direcció i de representació en diverses entitats —universitàries, com el Consell Social de la UB, o vinculades als museus, com per exemple

la Junta de Museus de Catalunya o l'ICOM—, i que tant la seva persona com la seva obra foren objecte de nombrosos premis i guardons, que aquí hem d'estalviar-nos d'enumerar.

El 1983 Pau Verrié va tornar al redós de la ciutat natal: va voler que s'hi quedessin els seus llibres i va donar-los a la Biblioteca de Lletres de la Universitat de Girona (1995). Mentrestant, també feia de pagès, diguem que «virgilianament», a Cruïlles (Baix Empordà), i a més de llegir i escriure, i de conversar amb aquella memòria prodigiosa que mai no defallia, plantava tomaqueres i vinyes, i feia vi. Però aprofitava igualment per publicar una revista que havia ideat i que editava a la manera artesana, a Cruïlles mateix: *Parva Archaeologica*, subtitulada en llatí «*sub tegmine fagi*» per creuar el seu segon cognom, Faget, amb el primer vers de les *Bucòliques* de Virgili (de l'Ègloga I: «*Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi*»). I encara, amb la seva empena vital intacta i amb una afinada imaginació fabuladora —i amb el gust de sempre per escriure i viatjar per arxius i col·leccions de pintura, i per furgar en vells quaderns de notes com la *Notizia d'opere del disegno* del venecià Marcantonio Michiel—, va transfigurar la casa de Cruïlles i va construir a la rodalia empordanesa un vetust castell-palau renaixentista, l'imposant Castell Margarit, per allotjar-hi una Venus, perdó, una Ariadna, de Giorgione. La imatge esplèndida de l'Ariadna de *Giorgione a Castell Margarit*, alliberada de les flames, potser és un dels últims regals que ens ha deixat Pau Verrié, l'amic, company i mestre.

Joaquim Garriga Riera
Universitat de Girona
Institut d'Estudis Catalans